

Pri študentih je bil prof. Mikuž zelo priljubljen, čeprav je bil pri izpitih strog. Njegova predavanja so se odlikovala po preglednem, temeljitem in plastičnem prikazovanju tudi najbolj zapletenih zgodovinskih procesov ter ob nenehnem povezovanju z aktualnimi dogajanjimi in problemi pri nas in v svetu. Značilnost njegovih predavanj je bila tudi v tem, da je bil ob najbolj občutljivih temah vselej ustvarjalno kritičen in to v času, ko dnevni politiki takšen način razmišljanja še ni ustrezal.¹ Ob tem je pri študentih vselej utrjeval spoštovanje do izbojevanih temeljnih človeških vrednot narodnoosvobodilnega boja. Zlasti je prišla ta humana komponenta do izraza ob vsakoletnem vodenju študentskih ekskurzij na Kočevski Rog ali v partizansko bolnico Franjo, kjer je razkrival človeške razsežnosti medsebojnih odnosov, ki jih je doživljal v partizanih. Kar se tiče ekskurzij, ki jih je smatral za specialno obliko poučevanja na terenu, je bilo njegovo načelo, da mora študent najprej spoznati svojo ožjo domovino, pa Jugoslavijo, šele nato naj bi prišlo na vrsto inozemstvo. Peš smo z njim prekrizirali skoraj celo Slovenjo, predvsem znamenite kraje iz NOB, pri čemer nismo nikdar prezrli tudi drugih spomenikov, dediščine preteklih časov. Nepozabni so ostali zimski pohodi v partizanske Dražgoše, ali pomladanski v sončna Goriška Brda. Prehodili smo z njim Pohorje podolgem in počez, ogledali smo si postojanke v Polhograjskih Dolomitih. Iz svojega programa ni izpustil poti odposlancev slovenskega naroda v Jajce, pri čemer je obnavljal spomine na čas, ko se je kot član slovenske delegacije prebijal proti Jajcu.

Z živo besedo je znal pritegniti zanimanje študentov za najnovejšo zgodovino. V seminarju je s svojo metodo uspel doseči aktivno sodelovanje večine študentov. O interesu, ki ga je znal vzbuditi za novejšo zgodovino, zgovorno priča dejstvo, da si je izredno veliko študentov izbralo diplomske naloge iz sodobne zgodovine. Iz njegovega seminarja so izšli skoraj vsi, ki se danes v zgodovinskih, arhivskih in muzejskih ustanovah ukvarjajo z najnovejšo zgodovino. Bili so deležni njegove izdatne pomoči pri začetkih znanstveno-raziskovalnega dela. Mnogi so pod njegovim mentorstvom in s temami iz najnovejše slovenske zgodovine dosegli magisterij in doktorat zgodovinskih znanosti.

Prof. dr. Metod Mikuž je zapustil bogato dediščino. Hvaležni smo mu za njegovo pedagoško delo, hvaležni za skrb, ki jo je kot predstojnik posvečal oddelku za zgodovino. V spominu učencev je ostal kot samosvoja, toda pokončna osebnost.

Ignacij Voje

20. PAZINSKI MEMORIJAL

Pazin, 22. september 1989

Znanstveno srečanje *Pazinski memorijal* pripravlja Katedra Čakavskega sabora iz Pazina. V okviru Čakavskega sabora (pričel je delovati leta 1969 v istrskem Žminju na pobudo pesnika, akademika Zvaneta Črnje), ki ima po Istri, Kvarnerju in drugod več svojih podružnic — kateder, ima *Pazinski memorijal* nalogo, da na vsakoletnih srečanjih obravnava probleme istrske in kvarnerske zgodovine 19. in 20. stoletja. Zgodovinarji so se v okviru memoriala prvič sestali septembra leta 1970. Poslej se je zvrstilo še 19 vsakoletnih sestankov. Leta 1989 je bil jubilejen, dvajseti po vrsti. Memorial v polni meri opravičuje delo, ki ga opravlja. Njegov pomen sega preko ozemlja Istre in Kvarnerja, v svoje delovanje je vključil slovenske, srbske in italijanske zgodovinarje, ki obravnavajo Istro in sosednje kraje. Prireditelji z neprikritim ponosom ugotavljajo, da je memorial pravzaprav edino redno shajanje hrvaških zgodovinarjev na območju hrvaške republike. Prireditelj je v teku let v organiziranje memoriala vključil celo vrsto ustanov, predvsem s Hrvatske. Za Slovence ni nepomembno vedeti, da sta soorganizatorja tudi Inštitut za novejšo zgodovino iz Ljubljane in novogoriški Goriški muzej. Pazinski prireditvi daje poseben pomen edicija *Pazinski memorijal*, ki objavlja akte vsakoletnih simpozijev. Doslej je izšlo že 19 zajetnih zvezkov (18. in 19. zvezek sta bila predstavljena na 20. memorialu), ki zajemajo gradivo, prebrano na memorialih v letih 1970—1983. Zamudo, s katero objave gradiva sledijo srečanjem, opravičujejo v največji meri finančne zadrege.

Jubilejni sestanek je potekal v okviru teme *Klasni i nacionalni odnosi u Istri od druge polovice XIX stoljeća do pada Austro-Ugarske monarhije i demografska kretanja*. Vabilo je najavilo 16 referentov, med njimi iz Slovenije dr. Jasno Fischerjevo iz Ljubljane in dr. Jurija Titla iz Kopra. Ker je bilo srečanje posvečeno tudi sedemdesetletnici KPJ in v letu, ko je minilo petdeset let od začetka druge svetovne vojne in

¹ Iz zapisnika seje politbiroja CK KPS 28. aprila 1951, na kateri so razpravljali o pogledih Edvarda Kocbeka na vprašanje svobode, se vidi, da so tedaj tudi Metoda Mikuža omenjali kot »ostanek reakcije«.

šestinsirideset let od priključitve Istre, Reke, Zadra in jadranskih otokov k Hrvaški, so prebrani referati nosili tudi nekaj teh poudarkov. Beograjecan Petar Kačavenda je govoril o sedemdesetletni zgodovini KPJ. Ne le zaradi kratko odmerjenega časa, tudi sicer je njegov prispevek izzvenel šablonsko in kongresno; srbsko zgodovinopisje še ni prešlo samozadovoljstva, ko pišejo zgodovino zmagovalci. Eduard Čalić iz Salzburga (sicer Istran) je govoril o vzrokih druge svetovne vojne in ocenjeval dosežke nemškega zgodovinopisja. Tema dvema, rekli bi splošnima referatoma so sledile istrsko-liburnijske teme. Tako je Petar Strčić, ki je gotovo eden glavnih pobudnikov in organizatorjev memoriala, govoril o osnovnih tokovih družbenega razvoja Istre v 19. in 20. stoletju. O razmerah v slovenski Istri sta govorila oba slovenska predstavnika. Fischerjeva je na podlagi demografskih podatkov raziskovala prebivalstvo v industriji in obrti slovenske Istre (1869—1910), geograf Titl pa je razčlenil gospodarstvo Koprščine v drugi polovici 19. stoletja. Med ostalimi predavatelji je bil zlasti opazen delež zgodovinarjev iz vrst italijanske manjšine v Jugoslaviji. Govorili so o socialističnem gibanju v Istri (O. Paoletich, M. Budicin) in o krščanskem socializmu v Istri (B. Flego). Zanimivo tematiko so odpirali referati Enerika Depiere o poštnem prometu, Vesne Girardi Jukić o odnosu do kulturne dediščine v Istri v 19. in začetku 20. stoletja, Galiana Labinjana o srednjem šolstvu v Istri do konca 19. stoletja in drugih z lokalnejšimi problemi. Ko je mogoče zbrati vtise o nekaterih prebranih referatih, se je le težko iznebiti občutka, da so mnogi raziskovalci istrske zgodovine še vedno vključeni v hrvaško nacionalno osvajanje ozemelj Istre, kot da je potreba hrvatsvo Istre znova in znova potrjevati. Istrska nacionalna problematika je v resnici precej zapletena v prvi vrsti zaradi neopredeljenih etničnih meja, ki bi jasneje opredeljevale slovenska in romanska ozemlja.

Dvajseti *Pazinski memorijal* je seveda izpolnil pričakovanja razmeroma številne publike, ki je zasedanje aktivno spremljala. Zdi se pa, da se način obravnavanja problemov istrske zgodovine 19. in 20. stoletja izčrpuje, in da bi moral ravno ob jubileju koncepcijo sedanjemu času ustrezno menjati. Preveč je partijskih in podobnih jubilejev, ki krojijo vsebino posameznih vsakoletnih srečanj. Nobenega dvoma pa kljub izrečenim pomislekom ne more biti, da je *Pazinski memorijal* opravil izredno pomembno nalogo. Slovenski zgodovinarji morajo biti zadovoljni, da je njihov delež pri tej najpomembnejši periodični manifestaciji hrvatskih zgodovinarjev opazen in zelo koristen.

Branko Marušič

MEDNARODNI SIMPOZIJ DELAVSKO GIBANJE NA PODEŽELJU

Steyr, 4.—7. oktobra 1989

V slikovitem Steyru, v njegovem zelo zanimivem Museum Industrielle Arbeitswelt, kjer je že dve leti impresivna in odlično pripravljena razstava, je bil v začetku oktobra mednarodni simpozij z naslovom Delavsko gibanje na podeželju. Poudarek je bil sicer na času do konca prve svetovne vojne, toda nekaj referatov je seglo tudi v čas med vojnama in celo v čas po drugi svetovni vojni. Simpozij sta organizirala Ludwig Boltzmannov inštitut za zgodovino delavskega gibanja iz Linza in pa Rennerjev inštitut z Dunaja. Okolje je bilo za potek simpozija kar pravšnje, zborovali smo tako-rekoč sredi razstave, tako da so nas provizorične stene le slabo ščitile pred obiskovalci razstave, pa tudi akustika je bila sila slaba. To pa je tudi edina pripomba na sicer odlično organizacijo posvetovanja. Referenti so prišli iz osmih držav (obeh Nemčij, CSSR, Poljske, Madžarske, Švice, Jugoslavije in Avstrije), najavljeni so bili tudi referenti iz Italije, ki pa niso prišli.

Ideja o temi »delavsko gibanje na podeželju« se je organizatorjem porodila ob spoznanju, da je proučevanje delavskega gibanja v Avstriji do nedavna pretežno obravnavalo delavsko gibanje v velikih in večjih mestih, podeželje pa je bilo zapostavljeno. Zato so bila proučevanja specifičnosti vsakdanjega življenja na podeželju, političnega organiziranja ali prepletanja z drugimi političnimi gibanji popolnoma v ozadju. To dejstvo vsekakor velja za Avstrijo, obe Nemčiji, v glavnem za ČSSR, Poljsko in Madžarsko, ne pa za slovensko historiografijo, ker je bilo pri nas celotno delavsko gibanje pač na podeželju, saj je bil veliko mesto le Trst, kjer pa je bil položaj povsem specifičen. Zato je delavsko gibanje na podeželju pri nas bolj proučeno od marsikakšne druge dežele nekdanje habsburške monarhije, čeprav je v isti sapi treba povedati, da se zlasti v ZRN in Avstriji zelo velikopotezno lotevajo novih raziskav, ki so tudi metodološko zelo celostne in obravnavajo delavsko gibanje ne samo v političnem in gospodarskem, ampak tudi etnološkem, kulturnem in duhovnem oziru. Bibliografija tovrstnih samostojnih publikacij je že velika in že težko obvladljiva, da posameznih razprav ali člankov niti ne omenjam.